

Malmö högskola
Läroarutbildningen
Natur, Miljö och Samhälle

Examensarbete
10 poäng

Lärarens förhållningssätt i ett genusperspektiv
- under matematiklektioner

The teachers' approach in a gender perspective
- regarding mathematic lesson

Sofi Hagbyhn och Milotta Holm

Lärarexamen 140 poäng
Matematik och lärande
Höstterminen 2004

Handledare: Helena Mühr

Examinator: Leif Karlsson

Sammanfattning

Jämställdhetsfrågan är ett aktuellt ämne i skolan och samhället. Barn och ungdomar påverkas och influeras av familj, kamrater, media och skolans förhållningssätt till jämställdhet. Med de tankarna i bakhuvudet har vi valt att fördjupa oss inom genusvetenskapen. Vi har observerat lärares förhållningssätt gentemot sina elever ur ett genusperspektiv på skolor i södra Sverige. Resultaten vi har kommit fram till skiljer sig, i vissa fall, från litteraturen. Vår studie visar att antal frågor och tid som elever får från sin lärare, är jämt fördelat mellan könen, vilket motsäger det som står i litteraturen. Studien visar vidare att förhållningssättet lärarna har mot sina elever skiljer sig beroende på elevernas kön vilket även bekräftas i litteraturen vi läst.

Nyckelord: Genus, Genusperspektiv, Jämställd, Jämställdhet, Kön, Könroller

Innehållsförteckning

Sida

1 Inledning	1
1:1 Syfte	1
1:2 Frågeställning	2
2 Teoretisk bakgrund	3
2:1 Sverige strävar mot ett jämställt samhälle och en jämställd skola	4
2:2 Könsmyster	6
2:3 Uppväxten har betydelse	7
2:4 Alla har ett lika värde	8
3 Metod	10
3:1 Urval	10
3:2 Datainsamlingsmetoder	10
3:3 Procedur	10
3:3:1 Bortfall	11
3:4 Reliabilitet	12
4 Resultat	13
4:1 Observationer av antal elever, tid och antal frågor	17
5 Resultatanalys	22
6 Diskussion och slutsats	24
6:1 Lärares förhållningssätt gentemot sina elever	24
6:2 Fördelningen av tid och antal frågor i klassrummet	26
6:3 Individens förutsättningar, för en jämställd skola och ett jämställt samhälle.	27
7 Avslutning	30
8 Referenser	31

8:1 Litteratur	31
8:2 Artiklar	32
8:3 Länkar	33

1 Inledning

Genom vår utbildning på lärarhögskolan i Malmö har intresse väckts för könsrollernas betydelse i undervisningen. Under hela denna tid har vi blivit matade med en inställning från litteratur och lärare. Inställningen har varit att flickor och pojkar behandlas olika i skolan.

Blir eleverna i skolan behandlade olika beroende på sitt kön? När skolplikten infördes i mitten av 1800-talet, riktade den sig i första hand till pojkar. Hundra år senare var det fortfarande pojkarna som stod i fokus för undervisningen. Är det fortfarande så att det är pojkarna som står i centrum i undervisningen? Har detta förändrats så att alla får delta i undervisningen på samma villkor, oberoende av vilket fysiskt kön man tillhör? Är könsuppdelningen lika markant i dagens skola som den var förr, fast vi inte är medvetna om det? Är det inte så att vi egentligen har kommit längre i ett jämställdhetsperspektiv och att litteraturen inte längre stämmer överrens med verkligheten? Under vår utbildning har vi läst viss litteratur och diskuterat jämställdhet som tyder på att pojkarna får mer tid, uppmärksamhet och utrymme i skolan än vad flickorna får. Det står även att pojkar och pojkars intressen är det som står i centrum och att flickorna får stå tillbaka. Man tar även större hänsyn till pojkar och deras beteende och de blir i större utsträckning sedda och bekräftade som individer, än vad flickorna blir. Vi har svårt att tro att denna ojämställdhet fortfarande finns i skolan år 2004. Visst pratar vi alla samma språk och utför liknande handlingar. Det är inte samhällets könsroller som sätter gränser utan individen. Det är den stora anledningen till att vi skriver vårt examensarbete.

1:1 Syfte

I litteraturen vi läst, under utbildningen på Lärarhögskolan, kan man läsa om ojämställdheten i skolan. Under vår utbildning har vi ifrågasatt litteraturen och därför beslöt vi oss för att genomföra observationer över lärarens förhållningssätt gentemot sina elever och även om tid och antal frågor fördelas olika mellan könen. För att kunna observera lärarnas förhållningssätt vill vi förklara ordets betydelse i vår undersökning. Vi anser att förhållningssätt innebär lärarens bemötande gentemot sina elever, sättet läraren bjuder in eleverna till diskussion i ämnet matematik och även hur läraren ger kritik och uppmuntran till sina elever i ett genusperspektiv. Det är även viktigt att se lärarens öppenhet för elevernas frågeställningar och hur läraren

utvecklar dem i sin undervisning. Tiden eleverna får i undervisningen är både kvalitativ och kvantitativ. Med kvalitativ tid menar vi den tiden eleverna får för att analysera och utveckla sina svar och frågor. Den kvantitativa tiden är den tid som eleverna får på sig att svara på en direktfråga exempelvis med svaren ja/nej. Här finns det ingen tid för reflektion eller eftertanke.

Observationsmetoden är den mest tillförlitliga metoden (Johansson, m.fl. 2001) och den stödjer våra tankar kring jämställdhetsfrågorna i skolan. Som blivande lärare med huvudämnet "Matematik och lärande" beslöt vi oss för att ta reda på om lärarna behandlar eller förhåller sig olika gentemot eleverna beroende på deras kön under matematiklektionerna. I denna studie är vi intresserade av att se om något samband finns mellan lärarens förhållningssätt mot en elev och dennes kön. Detta för att vi vill stärka vår roll som lärare och vår egen syn på begreppet jämställdhet. Kan man dra någon koppling mellan lärarens förhållningssätt mot en elev och elevens kön?

1:2 Frågeställning

Hur är lärarens förhållningssätt gentemot pojkar och flickor under matematiklektionerna? Får pojkar och flickor samma tid att svara på frågor från läraren oberoende av vilket kön de har? Har könet på eleverna någon betydelse för antalet frågor som ställs till dem, från läraren, under matematiklektionerna?

2 Teoretisk bakgrund

Redan när barnen börjar på förskolan förstärks de gamla könsrollerna och mönstren trots att läroplanen förespråkar motsatsen. Ojämställdhet är något som vi som individer får leva med livet ut. För att bryta detta mönster måste problemet göras synligt och vi måste försöka minska glappet mellan mål och verklighet. Det är verksamheten som måste ändras, inte målen (Kommunaktuellt:A, 2004).

”Begreppet gender, började användas inom den anglosaxiska kvinnoforskningen på 1970-talet. Själva termen ”gender” (franska ”genre”, tyska ”geschlecht”, svenska ”genus”) kommer från det latinska ordet ”genus” som har innerbörden ”härkomst”, ”släkt”, ”stam”, ”kön”, ”art” eller ”slag”.” (Nationella sekretariatet s 3, 1999).

På svenska innebär genus skillnaden mellan man och kvinna, men inte ur det biologiska synsättet. Genus är skillnaden mellan kön som vi själva har byggt upp och tolkat. Med det menar vi den kulturella tolkning vi har av våra biologiska kön (Nationella sekretariatet, 1999).

”Det är viktigt att framhålla att det inte är de biologiska skillnaderna i sig som utgör genus, utan det är tolkningen av dessa.” (Nationella sekretariatet s 5, 1999).

Förr på landsbygden hade barnen och eleverna större tillgång till vuxna av olika kön. Nu för tiden lever barnen ett mer avgränsat liv från de vuxna. Detta beror bland annat på att barns föräldrar inte längre har lika mycket tid som deras föräldrar hade vilket resulterar i att skolan får ett ännu större ansvar att ge barnen rätt förebilder, på ett så objektivt sätt som möjligt. Det innebär bland annat att eleverna ska få möjligheten att få insikt i jämställdhetsfrågor (Tallberg Broman, 1995). Det går inte att fortsätta skylla på det kulturella arvet som vi bär med oss, för då kommer vi in i en ond cirkel som genererar i ett upprepat beteende. Flickor och pojkar i vårt land ska ha lika rättigheter och möjligheter och få studera i en jämställd skola (Läraryrket, 2000).

”Ojämställdheten är inte längre påbjuden i lag utan den upprätthålls av frivilliga krafter – så också i skolan.” (Läraryrket s 5, 2000).

2:1 Sverige strävar mot ett jämställt samhälle och en jämställd skola

När den obligatoriska skolan infördes år 1842 avvecklades flickskolan efterhand. Flickskolan debatterades livligt under 1940- och 1950-talet. Det togs ett beslut så sent som år 1962 att flickskolan skulle upphöra men den upphörde inte helt förrän i början på 1970-talet. I och med att detta skedde så sent är det kanske inte så märkligt att skolan fortfarande på vissa ställen och i vissa klassrum verkar undervisa som om det bara är pojkar i klassrummet (Richardson, 1999).

“Sexual harassment has been considered normal behaviour in the relationship between men and women at work throughout history.” (Measor m.fl., 1992).

Även om attityderna skiljer sig gentemot de olika könen är det ingen ursäkt att behandla elever olika. Eleverna ska behandlas som individer med olika förutsättningar och efter den bakgrund de har (Richardson, 1999). Inom det vetenskapliga området kom en förändring på 1960-talet. Bland annat uppmärksammades kvinnors frånvaro i historien, litteraturen och konsten. Man kom fram till att man ville synliggöra kvinnorna (Läraryrket, 2003). Det har visat sig att pojkar får mer individuellt bemötande än flickor, men pojkar får även mer kritik. I matematikböckerna skiljer sig könen åt framför allt därför att det är pojkarnas värld och erfarenheter som speglas i matematiska händelser (Lärarnas Riksförbund, 1999). Det är vanligt att flickornas behov av hjälp och stimulans feltolkas eller osynliggörs på grund av könsstereotypiskt tänkande. Det kan också vara vanligt med inskränkande uttryck, för flickorna, som ”lilla gumman”. Detta kan uppfattas kränkande beroende på vem man pratar med. Det inskränkande beteendet drabbar oftare flickor än pojkar (Läraryrket, 2003). Det är uppenbart att flickor behöver få mer uppmärksamhet än vad de för tillfället får, i verksamheten. Flickorna får i sin uppfostran lära sig att vänta på sin tur, som senare i skolan hämmar dem på så vis att de inte vågar ta för sig. Pojkarna har redan från barnsben med sig att våga utforska och ta för sig (Kommunaktuellt:C. 2004). Enligt SCB:s (statistiska centralbyrån) står jämställdhet för att kvinnor och män ska ha lika skyldigheter, rättigheter och möjligheter. Statistiken visar, att det är de kommuner som ligger i Skåne och Småland som är sämst på jämställdhet i skolan (<http://www.scb.se/>). För att motverka att skillnaderna blir större har man utvecklat en metod som kallas 3R-metoden (Kommunaktuellt:C.

2004). Dom 3 R:en är representation, resurs och realia. Representation står för hur kvinnor och män är representerade i verksamhetens olika delar. Resurser handlar om pengar, tid och rum. Hur fördelas resurserna inom verksamheten? Realia har tre huvudfrågor: Hur ser verksamheten egentligen ut och vems behov möts och tillgodoses, är flickors och pojkars behov lika? Möter könen olika förväntningar och krav från pedagogen? Är verksamheten utformad för att tillgodose de olika könen behov? (Lärarnas Riksförbund, 1999). Man har kommit fram till att pojkar i större utsträckning får möjligheten att diskutera och utvecklas tillsammans med vuxna, rent tidsmässigt (Kommunaktuellt:C, 2004). I Sverige strävar vi efter att få jämställdhet mellan kvinnor och män. Detta är inte något som är självklart i dagsläget utan något vi måste ha som mål i vardagen. Alla ska ges lika rättigheter, skyldigheter samt möjligheter oberoende av kön. Det här är inte något som bara gäller i vuxen ålder utan även hos barn och ungdomar (Läraryrket, 2003).

I bilderböcker är huvudpersonen ofta av det manliga könet, vare sig det är en liten pojke eller en krokodil. Kvinnor, flickor finner man bara i periferin eller som den person som behöver räddas (Sandquist, 1998). Skolan och pedagogerna måste hjälpa till att motverka det traditionella könsmonstret (Läraryrket, 2003). Det är viktigt att pedagogen aktivt arbetar så att barnen får med sig en jämställd syn på sig själva och sina klasskamrater, särskilt med tanke på den snedfördelningen vad det gäller könen på lärarna, i de olika ämnena i skolan. De vuxna i elevernas värld har vissa förväntningar på eleverna, beroende på vilket kön de tillhör. Detta syns i barnens lek och umgänge i skolan där de traditionella könsrollerna återspeglas till exempel i leken "mamma, pappa, barn". Där är mamman hemma och tar hand om barnet och hemmet, medan pappan jobbar för att få pengar till familjen. Detta är något de vuxna förväntar sig av barnen. När något barn avviker från detta beteende får barnet negativ respons från den vuxna, exempelvis om en pojke vill klä sig i klänning (Sandquist, 1998). För läraren och alla anställda i skolan är det viktigt att bli medveten om genusforskningen, så att de kan arbeta med barn och ungdomar i ett jämställdhetsperspektiv, där eleverna ges möjlighet att utvecklas som individer. Skolan har ett ansvar gentemot eleverna att de får möjlighet att utveckla hela sin potential, oavsett kön. Detta är något som är lagstadgat (Läraryrket, 2003).

"Särskilt skall den som verkar inom skolan

1. främja jämställdhet mellan könen samt

2. aktivt motverka alla former av kränkande behandling så som mobbning och rasistiska beteenden.” (Förlagshuset Gothia AB §2 SFS 1999:886, 2000).

När pedagogen tilltalar eleverna har hon/han olika bemötanden gentemot dem. Pojkar tilltalas oftare och får fler följdfrågor och inbjuds oftare i en dialog. De får större utrymme till spontant tal och även vid upprop får de sitt namn uppropat vid fler tillfällen än flickorna. Flickor tillåts sällan avbryta i en dialog och vid upprop får de bara höra sitt namn en gång. Varken flickor eller pojkars behov tillgodoses vid en sådan behandling. Flickorna har ett behov av att agera huvudperson, ta initiativ och att tala högt och tydligt för att få en positiv förstärkning. Pojkarna behöver hjälp med att lära sig visa hänsyn, vänta på sin tur och få hjälp med att följa de regler som finns i verksamheten. För att detta ska kunna ändras måste pedagogen vilja och våga observera sig själv. Pedagogen måste själv tillgodose sig verktygen för att klara av att handleda sina elever till en mer jämställd klassrumsmiljö (Kommunaktuellt:B, 2004). Att pojkar och flickor uppträder olika gör att läraren ser dem på olika sätt i klassen och anser att de behöver olika typer av resurser. För pojkarnas del tillgodoser man dem ofta med en assistent, medan man när det gäller flickorna sällan uppmärksammar deras problem eller sätter in resurser. År 2000 satsade Gävle kommun 17,9 miljoner kronor på elevassistenter. För dessa pengar anställde man 129 elevassistenter där pojkarna tilldelades 120 av dessa. Det innebär att 93 % av resurserna satsades på pojkarna och flickorna fick enbart 7 % av resurserna, vilket motsvarar 1,3 miljoner kronor (elever med fysiskt handikapp, som har assistent är inte medräknat) (Kommunaktuellt:D, 2004).

2:2 Könsmyster

Några medfödda skillnader finns inte förutom de rent fysiska. Vi har som individer olika könstypiska egenskaper, exempelvis olika hormonhalter, men det finns inga vetenskapliga bevis i dagsläget för att exempelvis kvinnan skulle vara sämre på att vara elektriker eller att en man skulle vara en sämre barnskötare (Läraryrket, 2003). Vi föds inte till flickor eller pojkar, rent mentalt, utan det är något som samhället gör oss till (de Beauvoir, 2002). Vad vi borde vara medvetna om är att barn redan från tidig ålder görs medvetna om vad som ”passar” för flickor och pojkar och på så sätt begränsas i sina livsmöjligheter (Läraryrket, 2003). I skolan finner man tydliga skillnader mellan pojkar och flickor, vad det gäller det de får göra och inte göra. En

flicka som ofta frågar sin lärare om lov, innan hon gör något, riskerar ofta ett nej och därmed sin frihet. En pojke som sällan ber om lov får oftast bara en tillsägelse men behåller sin frihet. Flickors värld krymper just för att de inte vågar, eller inte är vana vid att ta chanser på samma sätt som pojkar (Lärarnas Riksförbund, 1999).

Flickorna: blir inte hörda, de utnyttjas ofta till att vara ”stötdämpare” mellan bråkiga elever i klassrummet, de litar inte lika mycket på sina egna prestationer, anses plikttrogna och ordentliga. Hon måste få tillfälle och mod att protestera och om hon är en ”pojkflicka” på grund av sina intressen får det aldrig låta som något negativt. Flickor får kommentarer och beröm när de är snälla, men sällan på grund av sina kunskaper (Gulbrandsen, 1994).

Pojkarna: de kräver mer uppmärksamhet, svar och det är något de får. Lärarna lägger ner mer tid på pojkarna. Hjärtat bankar för ”busiga, jobbiga” pågar, pojken som man kämpat så mycket med. Han diskuterar mer och får yttra sina åsikter och han får mer kommentarer om sin kunskap (Gulbrandsen, 1994).

2:3 Uppväxten har betydelse

Det är viktigt att inte glömma bort att genusperspektivet i skolan handlar både om pedagogiska och organisatoriska, kvalitativa och kvantitativa aspekter. Det har länge varit så att skolan funnits till för pojkarna och männen. Utbildningen fanns förr till för att få ut unga killar i karriären. Pojkarnas utbildning syftade till att ge dem en karriär och möjlighet till avancemang medan flickornas skola syftade till dygd, moral och äktenskap. Trots detta skulle man kunna säga att det var då den ”moderna kvinnan” skapades. Hon kunde nu utbilda sig men var i de flesta fall fortfarande tvungen att ta hand om hem och barn. Detta är något som lever kvar, med undantag, och då påverkar det självklart eleverna i skolan. De pedagoger som har hand om barnen har själva en egen uppväxt och uppfostran bakom sig. Även om man som pedagog, oberoende av kön, tagit till sig information om genusvetenskap måste man fundera på sitt eget handlande inne i klassrummet. Detta för att man i vissa situationer ändå bara rent rutinmässigt handlar efter egna erfarenheter. Det här är något vi inte kan komma undan, men som vi ändå måste fundera på för att minska tillfällena när vi inte tänker efter på vårt handlande. Det ska vara naturligt att agera

helt jämställt (Läraryrket, 2003).

”...all forskning visar att pojkar får mer uppmärksamhet i skolan och tar mer utrymme.”
(Torstenson-Ed s 63, 2003).

Detta speglas även i flickornas attityder gentemot läraren. Flickor tycker inte att de får lika mycket stöd i undervisningen som pojkarna i samma klass. Flickorna förväntas vara lugna och inte störa medan pojkarna ”kräver” att de ska få hjälp och uppmärksamhet i undervisningen. Det är något som flickorna har ”accepterat” för det är vad de är vana vid (Torstenson-Ed, 2003). Ända från födseln får vi olika fostran. Flickorna får en så kallad trippelfostran, där tanken är att den ska förbereda henne för yrke, familj och omsorg. Pojkarna får en motsvarighet som kallas dubbelfostran, där han förbereds för yrkes- och försörjarrollen. Då vi redan från födseln fostras till olika roller är det viktigt att läraren kan hantera könsskillnader i skolan. Pedagoger måste genom egna iakttagelser och reflektioner över vardagliga företeelser bli medveten och se samspelet mellan flickor och pojkar. Det måste ses i klassrummet, på skolgården och i hela elevens skolvardag (Skolverkets rapport, 1994).

”att åstadkomma internationell samverkan vid lösande av internationella problem av ekonomisk, social, kulturell eller humanitär art samt vid befordrande och främjande av aktningen för mänskliga rättigheter och grundläggande frihet för alla, utan åtskillnad av ras, kön, språk eller religion.” (Skolverket s 13, 1995).

Det som står i citatet ovan är taget från boken *Överenskommen!* (Skolverket, 1995) som ligger till grund för de nya läroplanerna vilket gör det ytterst viktigt att sträva efter som pedagog. I skolan ska personalen alltid arbeta för att barnens bästa tillgodoses.

2:4 Alla har ett lika värde

Det är bara 13 procent av personalen inom skola och förskola som anser att pojkar och flickor bemöts likadant. Det framgår av en nätenkät som Utbildningsradion gjort och som presenterats på Skolforum. Av de 337 svarande anser tre fjärdedelar att det var pojkar som fick mest utrymme i klassrummet/dagisgruppen. Majoriteten ansåg att det fanns behov av jämställdhetsarbete bland eleverna. Men det var bara var fjärde som fått i uppdrag av sin chef att arbeta med

jämställdhetsfrågor. De största hindren för jämställdhetsarbete anses vara tidsbrist, att man saknar material/verktyg att ta upp frågorna samt att man saknar utbildning och kunskap (Skolvärlden, 2004). Alla människor är lika värda och det ska råda jämställdhet mellan könen. Skolan ska aktivt främja och yrka för lika rätt och möjligheter för alla individer i skolan. Det är även skolans roll att aktivt motverka traditionella könsroller. Eleverna ska ges möjlighet att utveckla sina intressen oberoende av könstillhörighet. Det är till och med skolans ansvar att utbilda sin personal och med tanke på vad som står i Lpo 94 ska alla pedagoger vara insatta i ämnet (Läraryrket, 2001). Värdegrunden är ett fundament i de nya läroplanerna som ligger till grund för verksamheten i förskola och skola och med andra ord något vi som pedagoger ska sträva efter. I den står det bland annat om individens frihet och integritet. Det står vidare att alla människors har lika värde, att det ska finnas jämställdhet mellan män och kvinnor, samt att man ska visa öppenhet för de svaga och utsatta (Zackari m.fl, 2000).

1995 var 73 % av landets chefer för barn- och utbildning samt skolchefer män. Inom skolbarnomsorgen var 79 % av fritidspedagogerna kvinnor. Vidare var 97 % av förskollärarna kvinnor. Av barnskötarna var 99 % kvinnor och av dagbarnvårdarna fanns det inga män. Hälften av skolledarna inom grundskolan var kvinnor, men detta måste ses i den totala mängden anställda där männen endast utgjorde 32 %. Detta speglar den vardagen eleverna upplever. Det är män som klättrar högst i hierarkin och upptar därför den största delen av de beslutbefattande posterna. Det är dessutom först i de högre skolåren eleverna kommer i kontakt med manliga lärare. Detta är några av de saker som ligger till grund för barnens och ungdomarnas snedvridna genusuppfattning (Sandquist, 1998). För jämställdhetsarbetet är det viktigt att man i sin undervisning, planering och organisation är medveten om könsskillnaderna och tar hänsyn till att vi är olika individer (Zackari, årtal finns ej).

”I den pedagogiska utmaningen ligger det ett svårt och långsiktigt arbete att hantera skillnader vare sig de är kulturellt, socialt eller biologiskt betingade, så väl individuella som i grupp.” (Skolverkets rapport s 9, 1994).

3 Metod

Observationer ligger som grund för vår vetenskapliga undersökning då den metoden ger mest tillförlitlig information. Eftersom vi ville ha en så korrekt bild av klassrumsmiljön som möjligt valde vi en metod som kallas löpande protokoll (Johansson m.fl. 2001).

3:1 Urval

Skolorna vi var och observerade på ligger i södra Sverige och eleverna i klasserna var sju och åtta år gamla. Klasserna varierade i storlek. Totalt var det fyra klasser vi observerade med ett varierande elevantal från 5 till 22. Vid varje observation var det en lärare i klassrummet och sammanlagt observerade vi fyra stycken lärare. De fyra lärarna var alla kvinnor och de var medvetna om att vi skulle observera klassrumsbeteenden. Vi valde att inte delge lärarna det fullständiga syftet med observationerna därför att vi då misstänkte att beteendet omedvetet skulle förändras. Att det blev till just dessa klasser var för att de var de som gav sitt samtycke till att vi kom och observerade.

3:2 Datainsamlingsmetod

Det finns olika typer av observationsmetoder bland annat löpande protokoll och kategorischema. Löpande protokoll är en metod som lämpar sig bäst när man ska observera klassrumssituationer för att den ger en beskrivning av vad som händer och sambandet mellan olika händelser.

Kategorischemat delar upp händelser och samband i beteenden som man redan har beskrivit i olika kategorier (Johansson m.fl. 2001). Vi använde oss utav löpande protokoll i observationerna eftersom det gav tydligast bild (Johansson m.fl. (2001)). Med hjälp av denna metod kunde vi få en klar bild av lärarnas förhållningssätt gentemot sina elever då vi hade möjligheten att observera och skriva ner lärarnas beteenden mot eleverna i klassrummet.

3:3 Procedur

Det vi iakttog var lärarnas omedvetna beteende och förhållningssätt mot eleverna, i ett genusperspektiv under matematiklektionerna. Vi observerade även hur lång tid flickorna respektive pojkarna fick i klassrummet och fördelningen på frågorna. I analysen tog vi hänsyn till antalet flickor och pojkar i klassrummet och räknade ut det i procent. Har könet någon betydelse för lärarens attityd mot eleven? Är toleransen från läraren olika beroende på elevens kön? Medan en av oss observerade lärarens förhållningssätt skrev den andra ner tid och antal frågor. Vi genomförde 12 observationer som varade i 40 minuter vardera. Antal elever, tiden och antalet frågor räknades ut i procent.

- 1 **Tid:** Hur lång tid får var och en av eleverna? Vi tog tiden, både kvantitativt och kvalitativt, på hur länge läraren var hos varje elev, hur lång tid varje elev fick vid en fråga eller vid en diskussion. De båda tidsindelningarna har vi inte separerat utan sammanfört i observationsschemat under begreppet tid. Med kvantitativt menar vi tid som bara används av eleverna för att svara på frågor med ja eller nej. Övrig tid hör till den kvalitativa tiden. Vi avrundade till närmsta hela sekunden. Vi kategoriserade tiden i ett observationsschema indelat efter kön. Anledningen till att vi tog tiden var för att se om tiden och antal frågor var jämnt fördelat mellan könen, eller om någon av kategorierna var snedfördelad mellan könen.
- 1 **Antalet frågor:** Hur många frågor fick eleverna, kategoriserat på deras kön? Är det så att tiden skiljer sig mycket, men att flickorna och pojkarna har fått lika många frågor? Vi kommer att räkna alla typer av frågor som ställs till eleverna och dessa skrivs ner i observationsschemat.

- 2 **Lärarens förhållningssätt:** Meningen med att observera läraren var för att få en djupare kunskap om hur hon, omedvetet bemötte de olika könen i en klassrumssituation. Vi observerade lärarens förhållningssätt gentemot eleverna. Hur förhåller sig lärarens öppenhet för elevens frågeställning? Utvecklar läraren elevens frågeställning i sin undervisning eller ger hon ett direkt svar? Lärarens förhållningssätt skrevs ner samtidigt som vi observerade tid och antal frågor.

3:3:1 Bortfall

Under våra observationstillfällen stötte vi inte på några större problem, men när vi kom till en lektion var enbart pojkar delaktiga. Detta gjorde det ogenomförbart för oss att observera jämställdheten i klassrummet. Under ett annat lektionstillfälle firade klassen en kamrats "friskförklaringsdag" vilket resulterade i att även den lektionen uteblev i våra observationer. På grund av ett pressat schema med stor tidsbrist, från vår del, likväl från de klasser vi behövde återkomma till, kunde vi inte komma tillbaka vid ett senare tillfälle för att slutföra de två observationerna som uteblev.

3:4 Reliabilitet

Resultaten från observationerna kommer inte att vara detsamma om man väljer att genomföra en likadan observation i några andra klasser. Detta beror bland annat på att vi är individer som ständigt förändras och för att man som observatör omedvetet påverkar observationerna i klassrummet och med andra ord även resultatet. Resultatet hade blivit annorlunda om vi haft möjlighet att observera klasser med lika många manliga som kvinnliga lärare. Vare sig vi är medvetna om det eller inte så är vi individer som påverkas av det kön vi själva tillhör. Resultatet hade också skiljt sig om man genomfört observationerna någon annanstans i Sverige. Anledningen till att resultatet hade förändrats är för att vi påverkas av vår uppväxtmiljö. Observationsmetoden, löpande protokoll, var den metod som gav oss mest tillförlitlig information. För att få ett säkrare resultat från observationerna hade det varit givande att filma observationstillfällena för att sedan analytiskt granska lärarens förhållningssätt gentemot eleverna

om och om igen. Om ledningen på skolan vi observerade hade pressat lärarna till att medverka i våra observationer hade resultatet sett annorlunda ut. Detta eftersom vi då hade kommit in i ett klassrum med en lärare som vetat om syftet med observationerna och haft en medveten attityd om vad det var vi skulle observera vilket i sin tur hade påverkat vårt resultat. En annan metod vi skulle ha kunnat använda oss av är intervjuer av lärare. Vi tror inte att det hade tillfört vår undersökning något eftersom vår huvudfråga syftar på att observera lärarens omedvetenhet av sitt förhållningssätt gentemot eleverna i ett genusperspektiv. Därmed inte sagt att det inte hade varit intressant att undersöka hur lärarna tror att de förhåller sig gentemot sina elever. I efterhand har vi kommit fram till att resultatet skulle ha sett annorlunda ut om vi delat upp tiden i klassrummet mellan kvalitativ - och kvantitativ tid. Om vi gått in och dokumenterat och analyserat dessa två tidsbegrepp var för sig hade vi fått andra resultat. Då skulle det kunnat visa sig att den kvalitativa tiden eleverna fått skulle ha skiljt sig markant eleverna emellan vad gäller kön.

4 Resultat

Nedan följer resultatet från våra observationer i klassrummen.

Observation 1: Läraren hade ett positivt bemötande både mot flickorna och pojkarna, uppmuntrade till vidare diskussioner och var även positiv vid tillrättavisande. När hon gick omkring i klassrummet uppmuntrade och utvecklade hon frågor och svar från eleverna, oberoende av kön.

Läraren bjöd in pojkarna till en öppen diskussion där de kontinuerligt fick delta i diskussionerna men sällan fick någon betänketid. Hon lät pojkarna stå i centrum för hennes uppmärksamhet och det var även de som fick svara på hennes direktfrågor. Med direktfrågor menar vi frågor som ställs till en elev utan att resten av klassen får chansen att svara.

Flickorna bjöds sällan in i den öppna diskussionen men när det väl hände fick de möjligheten

att utveckla sina svar och frågor rent tidsmässigt. När flickorna fick chansen att tala hände detta vid diskussion. Gentemot en flicka var kontakten inte lika uppmuntrande utan kort och avståndstagande och det var även denna elev som fick vänta längst vid handuppräkning.

Observation 2: Läraren hade en allmän attityd i klassrummet som var öppen, positiv och utvecklande. Men när vi tittade närmare på specifika situationer i klassrummet märkte vi att det skiljde sig mellan pojkarna och flickorna.

Pojkarna blev generellt bemötta på ett positivt sätt där deras frågor utvecklades, blev besvarade och följdfrågor ställdes. De blev oftare tillrättavisade under lektionstiden, exempelvis när de satt och pratade med grannen. Läraren visade en större tolerans när pojkarna kom fram till henne direkt, utan att vänta på sin tur.

Flickornas frågor bemöttes positivt från läraren, men blev sällan utvecklade och det bidrog därför till att inga följdfrågor ställdes till flickorna. Toleransen gentemot flickorna var lägre i klassrummet och det var sällan en direktkontakt uppstod. Exempel på detta var när flickorna räckte upp handen och behövde hjälp. Läraren gav då ingen respons eller tog sig inte tiden att gå fram och hjälpa dem. Pojkarna såg istället till att de fick den hjälp de behövde genom att gå fram till läraren och "kräva" hjälp, vilket de i de flesta fall fick.

Observation 3: Läraren var bekräftande och bemötte alla elever på ett likvärdigt sätt. Även de så kallade svaga eleverna fick chansen att yttra sig i en diskussion, med hjälp av lärarens handledning. Hon hade en öppen dialog med både pojkarna och flickorna och gav följdfrågor till de båda könen. Lärarens attityd var avslappnad mot eleverna och detta avspeglades i elevernas beteende. Läraren gav eleverna handledning i lösandet av uppgifterna. Hon och eleverna diskuterade fram vad som kunde vara rätt och fel, hon gav inte eleverna svaret.

Pojkarna i klassen diskuterade uppgifterna med varandra för att sedan lyfta fram sina svar i diskussionen.

Flickorna diskuterade uppgifterna med varandra och läraren och även de fick chansen att lyfta

fram sina svar i diskussionen.

Observation 4: Läraren hade en bejakande attityd gentemot sina elever.

Läraren var öppnare mot pojkarna, mer utvecklande och hade fler positiva kommentarer och med en ständig bekräftelse. Läraren uppmuntrade pojkarna till eget arbete men det var även till dem hon använde en skarpare röst. Hon hade en vänlig röst och positiv attityd och positiva kommentarer mot flickorna i större utsträckning än mot pojkarna.

Läraren utvecklade inte flickornas frågor och svar utan kom med en direkt bekräftelse på vad som var rätt eller fel. Hon gav sällan flickorna tillfälle att fundera ut det korrekta svaret utan gav det till dem direkt utan kommentarer eller handledning.

Observation 5: Läraren hade en positiv men sluten attityd på så sätt att diskussioner inte tilläts. Eleverna gavs inte möjlighet att reflektera över frågorna hon ville ha svar på. Ur genussynpunkt behandlade hon eleverna lika. Läraren ställde slutna frågor som hon i många fall själv svarade på. När diskussion, eller frågor mellan eleverna uppstod, tystade hon lugnt ner klassen och uppmuntrade inte till vidare diskussion.

Observation 6: Under denna lektion var det bara pojkar närvarande. Med tanke på att båda könen inte var representerade under lektionen valde vi att inte föra in antal elever, tid och antal frågor i vårt observationsschema och inte heller i sammanställningen av observationsschemana.

Observation 7: Under denna lektion var det bara en flicka närvarande, bortsett från de sista minuterna då en annan flicka anlände.

Läraren hade en positiv attityd gentemot alla sina elever i klassrummet. Hon var positiv och lockade fram argument som eleverna fick diskutera med varandra. Läraren tog hänsyn till de olika elevernas behov och tvingade dem inte in i något de inte ville. Vid fel svar på en direktfråga försökte hon att locka fram rätt svar från eleven med hjälp av följdfrågor.

Pojkarna var de i gruppen som skötte diskussionerna och flickorna bjöds inte automatiskt in i deras diskussion. När läraren var med och handledde en diskussion bjöds både flickor och pojkar in att diskutera, ställa frågor och besvara dem.

Observation 8: Lärarens attityd var i allmänhet bejakande mot de båda könen. När eleverna svarade fel på en direktfråga fick de aldrig chansen att utveckla och komma fram till rätt svar, utan läraren gav bara vidare frågan till nästa elev som räckte upp handen.

Mot pojkarna hade hon ett mer öppet förhållningssätt än hon hade mot flickorna. Pojkarna fick större möjlighet att utveckla sina frågor även om det inte förekom vid så många tillfällen. Flickorna fick oftast bara svaren, ja eller nej, på sina frågor eller funderingar. Vissa av flickorna fick ingen hjälp under lektionen trots att de sökte kontakter med läraren, vilket slutade med att det blev flertalet uträkningar som resulterade i fel svar.

Observation 9: Lärarens attityd var positiv med vissa undantag. Hon hade svårt att förklara matematikspråket för sina elever, utan visade bara hur det skulle se ut. Läraren stärkte pojkarnas frågor och kommentarer men med viss återhållsamhet.

Pojkarna fick fler positiva kommentarer på det de räknat ut, medan flickorna oftast bara fick svaret, rätt eller fel. Hon gav pojkarna mer uppmärksamhet oberoende av vad det gällde och hennes attityd mot flickorna kunde näst intill uppfattas som nonchalant.

Observation 10: Lärarens attityd var vänlig men hon var ytterst återhållsam med öppna frågor. Hon gav mer beröm och uppmuntran till pojkarna medan hon bara gav flickorna det rätta svaret.

När pojkarna inte svarade på hennes preciserade frågor utan något som hade med det att göra, fick de negativ respons från läraren. Pojkarna fick komma med flertalet kommentarer och förslag, men bara så länge det var inom lärarens ramar. När pojkarna inte kunde lösa en matematisk uppgift förklarade läraren och uppmuntrade till fortsatt tankeverksamhet.

När en flicka behövde samma hjälp uppmuntrade hon inte utan bad eleven fortsätta på en annan sida. Läraren gick ifrån en flicka hon hjälpte när en pojke ropade på henne. Hon gjorde detta utan att kontrollera om flickan förstod eller visste hur hon skulle fortsätta.

Observation 11: Läraren var bekräftande till eleverna och hjälpte pojkarna när de behövde förklaringar, men detta skedde inte särskilt ofta. Vid få tillfällen utvecklade hon pojkarnas funderingar men detta gjorde hon aldrig med flickorna. Läraren lade mer tid och energi på pojkarna.

Pojkarnas frågor och kommentarer fick respons från läraren, medan flickorna bara fick bekräftelse, på om det var rätt eller fel. En flicka satt och räcker upp handen under en längre tid och det tog lång tid innan hon fick någon respons från läraren.

Observation 12: Denna lektion uteblev på grund av att en elev i klassen firade sin "friskförklaringsdag".

Eftersom undervisningen uteblev valde vi att inte skriva ner antal elever, tid och antal frågor i vårt observationsschema och inte heller i sammanställningen av observationsschemana.

4:1 Observation av antal elever, tid och antal frågor

Ur tabellerna nedan går att utläsa fördelningen av antal elever, tid och antal frågor från respektive observation.

Tabell 1

Observation 1

Tabell 2 Observation 2

Tabell 3 Observation 3

Tabell 4 Observation 4

Tabell 5 Observation 5

Tabell 6 Observation 6

Tabell 7 Observation 7

Tabell 8

Observation 8

Tabell 9

Observation 9

Tabell 10

Observation 10

Tabell 11 Observation 11

Tabell 12 Observation 12

Tabell 13 Sammanställning

5 Resultatanalys

En sammanställning av observationerna i klassrummen .

I allmänhet hade lärarna en positiv syn på sina elever. De bemötte dem med respekt och vänlighet. Oftast gav lärarna bekräftelse och gensvar på elevernas frågor och problem.

Pojkarnas bemötande från lärarna var genomgående positivt. Pojkarna blev oftare inbjudna till diskussioner, där de fick stå i centrum och fick svara på direktfrågor som var utvecklande och mer tidskrävande. Det visades också en större tolerans när pojkarna sökte en direktkontakt med lärarna genom att gå fram till dem. Lärarna visade en större öppenhet för eget arbete, för pojkarna, där de ständigt fick uppmuntrande och bejakande kommentarer. Vid diskussionerna som hölls i klassrummen var det oftast pojkarna som fick rollen att leda dessa, men så länge de höll sig inom lärarnas ramar. Det var oftast pojkarna som blev tillrättavisade och tillsagda.

Flickorna bjöds mer sällan in i de öppna diskussionerna men när detta skedde gavs de mer tid för tänkande. Lärarna kom inte med utvecklande frågor eller följdfrågor. Eftersom flickorna hade ett mer tillbakadragande sätt fick de ingen direktkontakt med lärarna vid handuppräckning. När lärarna tog sig tiden att hjälpa flickorna fick de sällan utvecklande frågor utan fick svaren, ja eller nej, rätt eller fel. Lärarna gav sällan någon uppmuntran till eget tänkande så att flickorna utvecklades matematiskt.

Med tanke på att det var kvinnliga lärare vi observerade påverkar det resultatet. Det var fyra kvinnor som observerades och resultatet hade sett annorlunda ut om det varit jämnt fördelat mellan könen på lärarna.

Av tabellen nedan framgår att tid och antal frågor är, procentuellt, jämnt fördelat mellan flickor och pojkar.

Tabell 13 Sammanställning

6 Diskussion och slutsatser

Syftet med observationerna var att åskådliggöra lärarnas förhållningssätt till sina elever. Vi ville även se fördelningen på tid och antal frågor ur ett genusperspektiv. För att kunna jämföra uppgifterna var vi tvungna att räkna med antalet elever, flickor respektive pojkar. Vi kunde då se skillnader i klassrummet ur ett jämställdhetsperspektiv. Vi valde även att göra detta för att få en kunskap om vad som stod i litteraturen och se om det som stod där var tillförlitligt. Vi ville se om litteraturen höll i resonemanget om att det råder ojämställdhet mellan könen i skolan. Stämde litteraturen överens med verkligheten? Under vår litteratursökning stötte vi på litteratur som stödde vårt resultat om att lärarna har olika förhållningssätt gentemot eleverna beroende på deras kön. Vidare fanns det mycket litteratur som gick emot vårt resultat om att läraren behandlar eleverna lika, vad gäller tid och antal frågor, oberoende av kön.

6:1 Lärarens förhållningssätt gentemot sina elever

Syftet med detta examensarbete var att observera hur lärarna i de olika klasserna förhåller sig mot sina elever, omedvetet, i ett genusperspektiv. Generellt gav lärarna mer positiv uppmärksamhet till pojkarna vad det gäller pojkarnas kunskapsinhämtning. De fick mer utrymme att utvecklas matematiskt.

Barn lär sig tidigt att pappa tjänar mer pengar än mamma även om båda jobbar. De är ofta pappa som kör familjebilen medan mamma cyklar till jobbet. Även medierna bidrar till att förstärka denna bild med bland annat mannen som polerar sin nya bil och kvinnan som är överlycklig över sitt nya tvättmedel. I samhället råder det ett genuskontrakt som omfattas av vårt kulturella, sociala och biologiska arv. Det finns många myter och föreställningar om jämställdhet. Hur mycket av det är baserat på fakta och hur mycket är egentligen bara gamla förlegade föreställningar? Resultatet från våra observationer visar att pojkarna genomgående fick ett

positivt bemötande från lärarna samtidigt som de oftare blev inbjudna till diskussioner. Flickorna bjöds sällan in i de öppna diskussionerna även om de fick lika mycket tid och lika många frågor som pojkarna. Könsmytterna har ett långt förflutet som egentligen grundar sig i människans tysta överenskommelse mellan könen. Med det menar vi att kvinnor och män har ett invariant beteende som vi inte reflekterar över. Vi borde vara könsneutrala i skolan, men det är ett begrepp som inte är så lätt att leva upp till.

Pojkarna krävde mer tid och uppmärksamhet och fick det medan flickorna hade svårare för att ta plats och hamnade lätt i skymundan. Flickorna fick under observationerna mindre respons och handledning från lärarna och därmed gavs det olika förutsättningar för eleverna för att klara av matematikundervisningen.

I vårt samhälle har man snedvriden syn på könen. När man söker till olika utbildningar kan du som kvinna få förtur. Detta gäller bland annat när man söker till polishögskolan. Det sker med kvotering. Vi måste sträva för ett jämställt samhälle, där vi inte har snedfördelade könsroller. Hela barnets värld är markant uppdelat efter vilket fysiskt kön de tillhör. Detta ses tydligt bland annat i leksaksaffärer, reklamer och i babybutiker. Man ser klart var man bör bege sig om det är en flicka eller pojke man ska köpa något till. På flickavdelningen går inredningen i rosa toner, det är lugnt och avslappnat och uppbyggt som en prinsessvärld med söta fantasidjur med mera. På pojkavdelningen går färgerna i mörkare nyanser som grönt, blått och atmosfären är tuffare och mer actionfylld. Här kan man också finna fantasidjur, men dessa "sprutar eld" och brummar, skriker med mera istället för att vara gulliga och söta. Även i direktreklam i tv ser man tydligt skillnader om vad som är till för pojkar och flickor. Vem säger att just dessa saker är till för pojkar respektive flickor? Är det inte vi, som vuxna, som skapar skillnaderna? Visst är det så att det är indelat i typiska "pojk – och flickavdelningar" i exempelvis leksaksaffärer men detta gör det inte självklart att det skulle vara likadant i klassrummet. Resultaten från observationerna, av lärarnas förhållningssätt mot eleverna, visar att lärarna förhåller sig olika gentemot eleverna beroende på deras kön. Kan det vara så att pedagogerna i skolan påverkas av medier och samhällets syn på kön, som bland annat ses i leksaksaffärer, och att detta påverkar dem i undervisningen så att de behandlar eleverna olika? Även om det är viktigt att samhället och skolan går hand i hand får vi inte glömma att skolan ser olika ut på olika platser med olika lärare.

På vissa skolor har jämställdhetsarbetet kommit en bra bit och på andra har det inte det.

Flickor och pojkar har olika sätt att agera när de inte mår bra. Pojkarna är generellt utåtagerande, stökiga och högljudda och detta bidrar till att de stör i klassen. Flickor blir mer tysta och drar sig undan från händelserna i klassrummet. Det är inte bara skolan som formar individen, utan även hemmet, familjen och det sociala nätet. I de klasser vi observerade var förhållningssättet från lärarna inte jämställt mellan könen. Pedagogerna måste bli medvetna om problemen för att nå målen för jämställdhet. Det är viktigt att som pedagog ta reda på om man har ett jämställdhetsproblem i sin klass, för det är först då man kan börja arbeta för en förändring. Eleverna är olika individer med olika förutsättningar som det måste tas hänsyn till.

Det vi kommit fram till efter våra observationer är att det är mellan individerna man ser en markant skillnad, som inte speglar sig lika tydligt mellan könen. Även om det är mellan individerna den markanta skillnaden finns råder det fortfarande ojämn behandling av eleverna från lärarens sida.

I litteraturen kan man läsa att individerna behandlas olika som om de rent fysiskt hade olika förutsättningar för att klara av olika situationer. Våra resultat visar att lärarnas förhållningssätt mot eleverna skiljer sig beroende på vilket kön eleverna tillhör. Pedagogerna tenderar att ställa lägre krav på pojkarna än på flickorna när det gäller ansvar och deltagande i rutinsysslor (Sandquist, 1998). Regeringen anser att jämställdhet är något som måste lyftas fram som en pedagogisk fråga, med förutsättningen att pedagogen har de grundläggande kunskaperna om rådande könsmonster. Grunden måste läggas redan på utbildningsstadiet, så som lärarutbildningen och forsknings- och utvecklingsarbeten. Men basen måste finnas i det dagliga arbetet i skolans verksamhet, för att nå målen för jämställdhet (Utbildningsutskottet, 1994/95). Skolan är inte en jämställd arbetsplats för eleverna enligt regeringen och detta är ett problem, som måste lösas. Vi har kommit fram till, i våra observationer, att förhållningssättet från läraren stämmer överens med litteratur. Förhållningssättet från lärarna skiljer sig gentemot de olika könen men som pedagog får man inte se det som en ursäkt att behandla eleverna olika (Läraryrket, 2003). Ur ett lärarperspektiv är det accepterat att klaga på flickornas passivitet och bristande påhittighet. Pojkarnas utåtagerande och påhittighet är inte alltid relationsrelaterat

men accepterad. Det är viktigt att poängtera att detta beteende hos läraren inte är av illvilja utan något som grundar sig i personens egen bakgrund, uppväxt och i mötet med andra lärare. Detta har varit allmänt känt, åtminstone sedan 1980-talet, så varför ser vi fortfarande detta beteende från lärarna i skolan? I tidigare forskning som gjorts kan man läsa att läraren har ett o-jämställt förhållningssätt gentemot eleverna beroende på elevernas könstillhörighet (Läraryrket, 2000) (Gulbrandsen, 1994).

6:2 Fördelningen av tiden och antalet frågor i klassrummet

Vi ville i detta examensarbete även ta reda på hur tiden och antalet frågor fördelades mellan könen i klassrummet. Under våra observationer visade det sig att tidsfördelningen och antalet frågor eleverna fick från läraren var jämnt fördelat mellan könen. Även om tidsfördelningen var jämnt fördelat mellan könen så fick pojkarna mer kvalitativ tid vilket användes för att utveckla deras frågor och svar. Orsaken till att vi dragit den slutsatsen är på grund av att vi i våra observationer såg att lärarna gav pojkarna mer utrymme att utvecklas. Även om vi inte i våra observationer delade upp tidtagningen i kvalitativ- och kvantitativ tid så såg vi att pojkar fick mer uppmärksamhet av läraren i undervisningen. Flickorna fick procentuellt lika mycket tid som pojkarna men den var kvantitativ vilket resulterade i att flickorna bland annat bara fick ge svaren ja och nej. Lärares förhållningssätt skiljer sig därför radikalt mellan könen eftersom pojkarna fick fler möjligheter att utvecklas och flickornas utveckling försumrades. Det hade varit intressant att observera om manliga lärares förhållningssätt skiljer sig gentemot eleverna i jämförelse med deras kvinnliga kollegors förhållningssätt gentemot eleverna. Vidare hade det varit intressant att observera lika många kvinnliga som manliga lärare, och deras förhållningssätt mot eleverna, för att se hur resultatet hade skiljt sig från vårt resultat. Intressant hade också varit att jämföra tidsfördelningen kvalitativt och kvantitativt och på så sätt se vilket kön som gynnas mest i matematikundervisningen.

Man har kommit fram till att pojkar i större utsträckning får möjligheten att diskutera och utvecklas tillsammans med vuxna rent tidsmässigt medan flickorna bara får en bråkdel av den utsatta tiden under lektionerna (Kommunaktuellt:C, 2004). Resultaten från litteraturen bygger på att man observerat den kvalitativa tidsaspekten och eftersom vi inte undersökte kvalitativ –

respektive kvantitativ tid var för sig så skiljer sig våra resultat från det som står att läsa i litteraturen.

Vårt resultat visar att det är jämnt fördelat, mellan könen i de klasser vi varit, vad gäller tid och antal frågor. Vidare står det att läsa i litteraturen att antalet frågor är ojämnt fördelat mellan könen. Litteraturen stämmer inte överens med vad vi har observerat i klassrummen vad gäller antalet frågor som ställs till eleverna beroende på elevernas kön (Gulbrandsen, 1994) (Skolverkets rapport, 1994). I våra observationer kom vi fram till att läraren ställer lika många frågor till flickor respektive pojkar.

6:3 Individens förutsättningar, för en jämställd skola och ett jämställt samhälle.

Vi har kommit fram till, i våra observationer, att det inte är självklart att det är könet i sig som är snedvidet utan det är de olika individerna i klassrummet som behandlas olika. Man får inte glömma bort att den uppmärksamhet som flickor och pojkar får kan bero på vilken "grupp" de tillhör. De elever som är framåtriktade, initiativtagande och som är intresserade av skolarbetet hamnar sällan i skymundan, oavsett kön. Med det menar vi att det är de "starka" och de elever med driftighet som vågar ta plats och tid hos läraren, medan det är de "svaga" som får stå i skymundan och inte får samma tid och uppmärksamhet i undervisningen. Det är inte så att man kan dra en parallell mellan att det är den "starka" eleven som är pojke och den "svaga" eleven som är flicka. Inte heller kan man generalisera, enbart utifrån våra observationer, att det är pojkar som står i fokus och flickor som kommer i andra hand utan man måste se sina elever som individer och därför anpassa undervisningen till elevernas olika behov och förutsättningar.

Vi tycker att man skulle kunna dela upp lärare i två kategorier. Den ena kategorin består av lärare som har en god kunskap om jämställdhet och har verktygen för att själva kunna utvärdera sina handlingar och attityder. Den andra kategorin lärare är de som inte är medvetna om sitt handlande och inte heller har verktygen för att utvärdera sina egna attityder om jämställdhet. Det verkar som om pedagoger antingen har faktakunskap om jämställdhet eller inte är insatta över huvudtaget. Ansvar ligger på skolan att utbilda sin personal. Föreställningarna om kön påverkar vårt handlande och det är viktigt att som pedagog göra sig medveten om detta. Som människa

medverkar vi till att skapa vårt genus och vår individuella identitet. Genus är något som skapas i interaktion och i det samspel som pedagogen aktivt och omedvetet formar. Vi tror inte att resultatet har blivit som det är för att lärarna har varit mer insatta i jämställdhetsarbetet eller haft mer faktakunskaper inom genusforskningen än vad andra lärare i Sverige har. När vi observerade förde vi anteckningar över antalet frågor och hur de fördelades, mellan flickor och pojkar. Resultatet visade att fördelningen var jämn mellan de båda könen, i just dessa klasser. Vi tror att om man hade observerat i flertalet andra klasser så hade resultatet säkerligen inte blivit detsamma som det vi nu fick fram. I framtiden hade det varit intressant att få fortsätta observera tid och antal frågor och se hur fördelningen sett ut mellan könen. Detta är en långsiktig forskning som vi känner skulle vara ett stort steg för jämställdhetsarbetet. Det skulle vara intressant och fruktbart att få reda på mer övergripande resultat i hela Sverige.

Man kan inte fortsätta att se tysta flickor och stökiga pojkar enbart som en genusfråga. Det skulle kunna vara givande att problematisera tysta flickor och busiga pojkar som ett demokratiproblem, då bland annat delaktighet blir en viktig aspekt. Det är dags att tänka på ett nytt sätt för jämställdhetsarbetet inom skolan. Vi tycker att det är den enskilda eleven som ska sättas i fokus och behandlas utifrån sina förutsättningar och behov oberoende av vilket kön eleven tillhör. Det viktiga är inte att sträva efter att behandla alla lika efter kön utan vi bör sträva efter att behandla alla lika som individer med olika behov. Eleverna har olika roller att fylla i samhället vilket kräver att vi som pedagoger förbereder eleverna för ett liv i samhället som starka och självständiga individer. Jämställdhetsarbetet är en långsiktig process, som varken har en början eller ett slut. Det är betydelsefullt att man som pedagog har en obruten länk mellan olika skolformer och arbetet måste börja redan i förskolan och stärkas genom hela skolgången. Detta för att vi ska få genomslagskraft i jämställdhetsarbetet. Det kön man tillhör har betydelse för samspelet mellan lärare och elever. Könet har också betydelse för synen på kunskaper, arbetet i skolan, skolans verksamhet och på sättet lärarna hjälper eleverna i deras kommande yrkesval. Könstillhörighet har även betydelse för hur vi värderar kunskap, för hur vi ser på relationerna mellan könen och vilket inflytande man får över inlärningssituationen.

Det finns ingen forskning i dagsläget som visar på att det skulle finnas några psykiska eller intellektuella skillnader på pojkar och flickor som gör oss rustade för olika kunskapsinhämtning –

och inläring. Det är vår fostran och vår omgivning som formar oss till olika individer (Läraryrket, 2003).

Vi vill poängtera att det är individens behov som måste ligga i pedagogens fokus och att pedagogen inte ska utgå från de olika könen hos eleverna. Därför tycker vi att man inte bör använda kön som en indelningsgrupp utan se på individernas olikheter. Det är inte elevens kön som speglar sig i undervisning utan elevens styrka och svaghet som individ. Alla ska ges lika möjligheter och undervisningen ska anpassas till elevens behov och förutsättningar.

7 Avslutning

Under tiden vi skrivit vårt examensarbete och gjort våra observationer har vi fått hjälp och stöd från flertalet personer.

Vi vill börja med att tacka eleverna och lärarna på de skolor vi varit och observerat. Det har varit ett sant nöje att få komma och hälsa på i klasserna. Glada och positiva barn med en underbar attityd. Nyfikna lärare som alltid hade ett leende på läpparna. Det är tack vare er vi kunnat genomföra våra observationer och på så vis kunnat avsluta vårt examensarbete.

Genom hela vår utbildning har vi fått inspiration, kunskap och handledning som stärkt oss i vår blivande yrkesroll. Det finns flera personer att tacka för detta, men vi vill passa på att tacka Barbro Anselmsson som alltid funnits som stöd och med visat intresse hjälpt oss på vår krokiga väg.

Under sista terminen fick vi nöjet att träffa Bo Sjöström som hjälpt oss att hålla humöret uppe och underlättat arbetets gång. Alltid med glimten i ögat.

Vi vill självklart även tacka vår handledare, Helena Mühr, som vi haft i examensarbetet, för goda råd och anvisningar.

Ännu ett stort tack till er som har hjälpt oss med vårt examensarbete.

Sofi Hagbyhn och Milotta Holm

8 Referenser

8:1 Litteratur

de Beauvoir, Simone (2002): *Det andra könet*. Nordstedth ISBN: 91-1-300306-2(inb), Stockholm .

Gulbrandsen, Jorun Studentlitteratur (1994): *Är skolan till för Karin eller Erik?* Lund .

Johansson, Bo och Svedner, Per Olov (2001): *Examensarbetet i lärarutbildningen. Undersökningsmetoder och språklig utformning*. Kunskapsföretaget i Uppsala AB, Tryck: X-O Graf Tryckeri AB Uppsala .

Läraryrket (2000): *Genus, jämställdhet, värdegrund.*, Stockholm .

Läraryrket (2003): *Genuspraktika för lärare*. Tryck: Elanders Gummessons Falköping 2.

Läraryrket (2001): *Lpo 94*. Tryck: Tryckindustri Information Solna.

Lärarnas Riksförbund, Läraryrket och Svenska Kommunförbundet (1999): *En jämställd skola*. Tryck: Kapa-tryck Kävlinge .

Malmö Högskola Läraryrket (2001): *Genusperspektiv på förskola, skola och utbildning. Några inlägg från en arbetsgrupp på läraryrket*. Tryck: Läraryrket reprocentral Malmö 1/2001.

Measor, Lynda and J.Sikes, Patricia (1992): *Gender and schools, Introduction to education*. Biddles Ltd, Guildford and King's Lynn Great Britain.

Nationella sekretariatet för genusforskning (1999): *Kön eller genus*. Göteborg.

Richardson, Gunnar (1999): *Svensk utbildningshistoria*. Studentlitteratur sjätte upplagan Lund.

Sandquist, Anna-Mari (1998): *Visst görs vi olika! Jämställda barn-hur skulle det se ut?* Svenska kommunförbundet, Tryck: Novum grafiska AB Göteborg.

Skolverkets rapport nr 47 (1994): *Flickors och pojkars olika förutsättningar och villkor. En kunskapsöversikt om könsskillnader i skolan*. Tryck: AB C.O. Ekblads och Co Västervik.

Skolverket (1995): *Överenskommet!* Tryckeri Balder AB Stockholm.

Tallberg Broman, Ingegerd (1995): *Perspektiv på förskolans historia*. Studentlitteratur Lund.

Torstenson-Ed, Tullie (2003): *Barns livsvärld*. Studentlitteratur, Lund 2003.

Förlagshuset Gothia AB (2000): *Skollagen med kommentarer 2000*. Tryck: Elanders Gotab

Stockholm.

(1994/95:UbU18): *Utbildningsutskottet*.

Zackari, Gunilla och Modigh, Fredrik (2000): *Värdegrundsboken*. Regeringskansliet Tryck: AB Danagårds Grafiska Stockholm.

8:2 Artiklar

Kommunaktuellt nr 17 2004: *Jämställd skola?* Artikelserie om fyra artiklar. Tryck: VLT-Press AB Västerås.

A: *Pojkarna tar plats på flickornas bekostnad.*

B: *De anställda måste våga se hur de själva agerar.*

C: *Bråkiga pojkar får mer stöd än tysta flickor.*

D: *"Tjejerna måste få mer uppmärksamhet".*

Skolvärlden (2004):Lärarnas riksförbund nr 18 2004 *"Olika bemötanden av pojkar och flickor"*. Tryck: VLT-Press AB Västerås.

Zackari, Gunilla Lärarförbundet: *Jämställdhet, en pedagogisk utmaning*. Tryck: Nordisk bokindustri AB, (stad och årtal finns ej)

8:3 Länkar

Statistiska centralbyrån. <http://www.scb.se/>